

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Ингушетия

ГБОУ "СОШ-ДС №22 г. Назрань"

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора по
УВР

_____ Бачалова Х.И.

«__» __ 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

И.о. директора

_____ Сайнароева Х.М.

Приказ № ____
от «__» __ 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Ингушский язык»

для обучающихся 5-9 классов

г. Назрань 2023

ГІАЛГІАЙ МОТТ

Кхетора каьхат

Тахан школа хьалхашка латта декхар — хьалкхувш йоагӀача тӀехьенна клоаргагӀаа чӀоагӀагӀа а лилмай лардаш 1омаяр, практике царех пайда эца шаьрбенна а ховш а уж хилар.

Вай заман 1илма а, техника а, культура а, адамий вахар а дегӀадарга хьежжа хила беа школашка лелабу хьехам а. Школашка вахарцара бувзам чӀоагӀбаро дӀадех школьни еррига дисциплинаш хьехаш, царца наьна мотт хьехаш а, практи -чески болх бар онагӀа совдоаккхаш хила а дезилга.

Наьна мотт 1омабар, каьстта грамматика 1омаяр, боккха лоархӀам болаш да дешархой кхетам дегӀабоалабара, хӀана аьлча, наьна метта грамматика харо доккха новкъостал ду эрсий мотт дикагӀа кхетабара а.

Наьна мотт хьехара процессаца йовз дешархошта наьна метта хозал, из бӀаьхий хилар. Цо новкъостал ду, каьмий яхь а йолаш, дешархой хьалкхебара.

Наьна метта бокьонаш (цун хозле) гойташ из клоарга 1омабаро новкъостал ду вай мехкарча каьмий чулоацам бола культура кхеяра. Цунга хьежжа, школа эггара доккхагӀдола декхар — эздел долаш, гӀулакхаца, дийша, дика литературни наьха мотт ховш бола нах кийчбар да. Дешархошта дӀахьехар хила деза уж кхетаргболаш, 1омадьчох пайда эца ховш хургболаш. Из болх массаза а аналитико-синтетически наькьаца дӀабахьа беа: грамматически бокьонаш вӀаши юсташ, 1омаеш йолча теоретически материала юкьера кергтердар хьакьестаде ховш (кхетам кхебеш а лакхбеш а), дӀахо шоаш кхетадаьр хьадувца а, цунах каьмаьл деш а, яз деш а, пайда эца 1омабеш.

Наьна метта уроках тӀа дешархоша 1омаю гӀалгӀай метта грамматика лардаши, дешари, (каьмаьлаца а йоазонца а деш дола) каьмаьл шаьрдара наькьаши.

5—9 классашка наьна мотт хьехара курс йолаю юхьанцарча классашка дешархоша 1омадьчун а дайзачун а овлан тӀара, дӀахо 1омадер хьалха 1омадьчунца дувзаш дӀахьо.

5-ча классе юхьерча школе 1омаь морфологически орфографически кергтера бокьонаш кердаяьхачул тӀехьагӀа, синтаксисахи пунктуацие лаяца юкьера кхетама курс хьеха белгалъяьккхай, дӀахо синтаксиса ларда тӀара 1омае йолаю морфологи, орфографи.

5—6-ча классашкеи 7-ча классе ах шера фонетика, лексика, морфологии орфографии 1омаю, 7-ча классе шоллагӀча ах шераи 8—9-ча классашкеи синтаксиси стилистикеи 1омаю.

5—7 классашка морфологии орфографии 1омаю синтаксиса ларда тӀа. Синтаксис дика ца ховш хилча, дешархой дувза- денна каьмаьл шаьрде йиш яц, цудухьа чӀоагӀа лоархӀам болаш да дешархошта из дакъа дика хар.

5-ча классе синтаксиси, пунктуации 1омаьчул тӀехьагӀа 1омаю фонетика.

Дешархошта из тема дика ца ховш хилча, хала да тайп-тайпарча каьмаьла доакьой нийсаяздара бокьонаш караерзае.

Фонетика хьехара декхар да гӀалгӀай метта оазий башхалонаш шаьра йовзийтар, литературни наьна мотт 1омабара (шаьрбара) новкъостал а деш. ГӀалгӀай метта мукьа оазаш; **аха-аха; даша-даша; дӀааха-дааха; мелар-мӀелар; догӀа-догӀа; еза-ёза; я-я; деша-дӀеша, ёст (йост) — о(уо) — догӀа — дуогӀа, божа — буажа; и (ий) — бита — бийта, била — бийла.**

Цу цьадолча дешай маӀан предложене чулоацамга хьежжа мара а гучадалац.

5—6-чеи классашка 1омаю, лексикеи фразеологии. «ХӀара сага ха деза гушдар таха а кхетаде а, ше кхетадаьчох кергтердар дӀахо кхычунна додала».

Из керттера а лоархаш, дешархой кхетабе беза хларадеша маланаш, лакхье еза цар дешай ганз. Дешархой кийчбе беза дийшар тахка, кхето, кхетадаьр хьадувца.

5—7-чей классашка Iомаду къамаьла доакьош. Семантически (дешай, цхьанкхийтгача дешай, формай лоархаш гой- тар), морфологически (деша грамматически категореш — класс, таьрахь, легар, и кх. др.) Синтаксически (предложенена юкьера дешай гIулакх) юкьарча белгалонашца къоастадаь, лексико-грамматически тайпаш да къамаьла доакьош.

Ер раздел дешархошца караерзаеш, учебника автора а хьехархошта а хьалхашка латга декхар да, къамаьла доакьош предложене юкьера, шеко йоацаш, кхетаде бераш Iомадар.

Къамаьла доакьош шаьра къестаде дешархой Iаьмача, цар логически кхетам лакхлу, берашта аттагIа кородоагIа, довз, къоасталу, моллагIа дале а, грамматически хувцамаш хинна дешаш. ДIахойодача хана (8—9 классашка) дешархошта дизза кхетаде деза синтаксис. «Къамаьла доакьош Iомадича дешархой кийчлу синтаксис яха дакъа Iомаде (кхетаде).»² Цо новкъостал ду предложенешта юкьерча дешай мел дола бувзамаш шаьрде.

Грамматика Iомаеш, дешархошта шаьра, дика ха дезар: деша лард, чаккхе, овла, дешхьалхе, суффикс; къамаьла доакьош (керттера а гIулакха а): цIердешай дожарий маланаш, цар хаттараш; хандешай ханаш; цу къамаьла доакьой нийсаяздара бокьонаш; предложени, предложене чура дешай бувзам, предложене маьженаш, цун керттера тайпаш. Дешархошта ха дезаш да (шоаш Iомадаьчох лаьца), дош мишта хьахиннад, из малагIча къамаьла доакьоех латт, и кх. дI.

Чоалхане-караа предложенеш Iомаеча хана, хьехархой керттера декхар да цу предложенешка керттераяри карараяри малагIа я, къоастае дешархой Iомабар, царна юкьера бувзам хьалаха хар. ПунктуацIа Iомаеча хана, теркалде деза массаза а интонаци, пунктуацIа вIаший нийсьееш хилар, дуккхза а нийслу цунах лаьца дешархоша гIалаташ деш, бакьда сецара хьаракаш массаза а увттадац ашара сецаргеи цунна хувцамаш хиларгеи хьежжа, хIаьта цунца цхьана йиш айярцеи лаь- гIьярцеи къамаьла юкье сацар деш йола дуккха а моттигаш хул, цхьаккха а сецара хьаракаш ца увттадеш. Цхьабакьда, ха дезаш да цхьайолча предложенешка, цар оттамга хьежжа, интонаци теркальеш, сецара хьаракаш увтто дезаш хилар. Цхьайолча моттигашка интонаци теркальяр — хиланза даргдоацарех да, хIана аьлча, из теркал ца йича, малагIа хьарак оттаде деза ховргдоацандаь. Иштта из теркальярца увттаду предложени кхоачалуча тIадамаш, хаттарей айдарей хьаракаш, тIадерзара тIехьа (предложене юкье), айдардеша тIехьа, **xIaa, a...**— яхача дешашта — предложенешта тIехьа увттадеш дола запятойш а, айдара хьаракаш а, цхьан тайпарча къоастамашта юкье запятойш а, хоттарг юкьедоацача чоалханеча предложенешка запятойш, запятойца тIадами тирей, и кх. дI.

Синтаксис Iомаеча хана хьехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика дIакхетабе.

Синтаксиси пунктуации Iомаеча хана интонаци теркалье езаш хиларо, хьехархо декхарийла ву дешархошта хIама ха-зийта, ашара хувцам, цун лакхал, низ, сихал хьалаца хар дегIадоаладе а, хIаьта Iоморей тохкам барей болх ше дешархошца беча хана, ше ешаш йола предложенеш нийса еша а, хIана аьлча, интонаци хувцаропредрожене малан а сецара хьаракаш а хувца тарлу.

ХIараурока тIа хьехархо хьежа веза, дешархоша деш дола къамаьл логически а бувзам болаш хиларга, дешаш дола масалаш хоза къоастадеш дешалга, и кх. дI.

Учебника материала тIа болх беча хана хьехархо хьежа веза дешархошта дешаш довзийта, нагахьа санна ца довзаш дола дош иийсделча, из дIахьеха деза.

Лексически балха (къаьстта синонимашца беча балха) дешаш кийчдеш, пайда эца йиш я учебникий тексташкеи Iомаеча литературни кхолламашкеи долча дешаех (словарех а), берий лексически гIалаташ

тахкарах, йоазонца а деча къамаъла а кийчо ярах. Наъна метта урокаш тла художественни литература тлара тайп-тайпарча лексически а фразови а материалех пайда эца беза хъехархочо.

Дешархой къамаъла культура лакхъярцеи навькаш деглайоалаярцеи къаъста хила йиш яц школе грамматика Iомаяр. Грамматика Iомаш, керттера уйла тлаяхийта еза тайп-тайпара упражненеш нийса кхоачашъяра. Цар новкъостал ду дешархошта къамаъл карадерзадеш, орфографически а пунктуационни а говзал деглайоалае, грамматически материал ди-кагла кхетае.

Дешархошка шерра пайда эцийта беза гонахъа долча бакъдолчо, школе а школа арахъа а цар беча къахъегамах. За-нятеш еш, лексически материал лохаш, предложенеш увттаеш, сочиненеш язъе кийчлуш а уж язъеш а, йоазонца а деш долча къамаълаца а общественно-пайдане балха шоаш деш дар хъахъокхаш, хила деза дешаш. Цунца цхъана, дувзадена долча къамаълаца беш бола болх вIашагIболлаш, бераш практически кийчдара болх а бе беза (пенгазет, журнал арахеца, выставкаш яр, самодеятельность кийчъяр, и кх. дI.)

Литература программа тла язъе лаърхIа йолча изложенешца, сочиненешца кхоачашде деза хъехархочо грамматика уро-кий декхараш а, изложени язъе аьнна хъакъоастаяь йолча текста анализ еш, берий теркам тIабахийта беза хъехархочо нийсеи, къаъгаи, къоасталуши къамаъл дара, текста тIа нийслуш йолча синонимаштеи цхъайолча синтаксически конст-рукцештеи, и кх. дI.

Тайп-тайпарча справочни пособех пайда эца Iомаде деза хъехархочо бераш (дошлоргех, таблицех, и кх. дI.). Эггара чIоагIагла цар пайда эца безаш йола пособи-школьни орфографически дошлорг да.

Дешар Iомадара бола йоазон болх беча хана, дошлоргах пайда эцийта беза дешархошка. Иштта Iомабе беза дешархой шоаш деча йоазон балхаш тIара гIалаташ леа а уж нийсде а. Даим словарно-орфографически болх барца Iомаду хъехархочо бераш текста тIара йIаьхеи лоацеи оазаш къестеае а, эшаш дола дешаш хъалеа а, царна кIал така хъакха а, и кх. дI.

Наъна метта занятеш тIа, ше керда материал дIахъехаш, хъехархочо лораде а лархIа а деза хъалха Iомадаь дешархошта ховшдар.

Дешархошка дагалувцийта гIерта веза хъалха Iомадаьчох царна ховшдар (цхъайолча хана шоай лоламе учебника тIара болх баьчул тIехъагIа).

Дешархошта клезиг-дукха довзашдар юа цIаькха а дIадувца деза. Цунца цхъана, кхы дIахо йодача этапаца цар Iомае езаш йолча халача темага кийчбе беза дешархой.

Иштта, морфологи Iомаеча хана, лоархIам болаш да синтаксиса хаттараш Iомадар а (предложене чухъ дешашта юкъе бувзам оттабар, предложене керттереи кертерзеи маьженаш йовзар, и кх. дI.)

Даим кердадаха деза дешархошца Iомадаьр, наъна метта грамматика темаш Iомаеча хана а Iомадаьр кердадаккха ден-нача сахъаташка а.

XIаракласе шу долалуш (керда материал йолаеш), кердадаккха деза хъалхагIа Iомадаьр. Шу чакхдоалаш Iомадаьр, юа кердадоаккхаш, чIоагIде деза.

Къоастабе йиш йоацаш чIоагIа бувзам ба грамматика шин даькъа юкъе (морфологени синтаксисаи).

Хъехархочун декхар да берашта тайп-тайпарча разделашта юкъера бувзам бовзийтар, царна хIаранена хъисапе йола башхалонаш къоастайта хар.

Керттера къамаъла доакъош Iомадара хъехархочо дIакхетаде деза бераш цар синтаксически лоархIамах, хIаьта синтаксис Iомаеш, къамаъла доакъоьех дола хоамаш чIоагIдар.

ЧIоагIа лоархIаме да, хъехархочо берашца, ца хаддаш, дувзадена къамаъл шаьрдеш болх бар а.

Хъаракласса лаьрхIа программашка луча материалашка я разделаш: «Дувзадenna къамаьл шаьрдар», «Iомадаьчохи кхетадаьчохи керттердар».

Хъехархо декхарийла ва дешархой кхетам, цар Iомадаьчун ганз чIоагIъеш цу разделашка луш дар дизза кхоачашдайга.

Хъехархочоа а школана а тIалатта керттера декхар да шоашка хьадenna бер, сердалон дIоагIа дIабе а делла, нийсача накъах кхета а даь, Даьхenna дIадалар. Шоаех тийша а тийша, шоашта тIадилла из декхар цIенача декхарца кхоачашде деза.

Юкьерча школе язъеча изложенеи сочиненеи боарам

Йоазон балхи тайпаш	Классаш				
	5	6	7	8	9
	Боарам				
Тайп-тайпара изложенеш	9	9—10	9—10	8—10	8
Художественни литература темаех лаьца йола сочиненеш			2	3	4—5
Шоашкара (дешархошкара) дагалаьцача темаех язью сочиненеш	2	3	3	4	4

Хайначох а кхетадаьчох а керттердар

5-гIа класс чакхйоаккхаш, дешархошта Iомадаьчох а кхетадаьчох а ха дезар: дешаш фонетически а, деша оттамца а, морфологически а дашхар; предложени (шиь е кхоь керттера маьже йола) синтаксически тахар; Iомаьча тайпара, цхьалханеи чоалханеи предложенеш увттаяр; 1—5-чеи классашка Iомаьча материалаца йоагIа орфограммаш хьалаха а, дешай нийсаяздара бокьонаш хьаювца хар.

Iомадаьчохи кхедаьчохи керттердар

VI-гIа класс чакхйоаккхаш дешархоша Iомадаьчохи кхедаьчохи ха дезар:

Дукха маIанаш долча дешай маIанаш тахка а уж предложенешта юкьекхувла а хар. Кхетош долча дошлорга новкъосталца деша маIан гучадакхар.

VI-ча классе Iомадаь къамаьла доакьош грамматически белгалонашца къестаде хар.

I—VI-чеи классашка Iомаьча метта материалашца йоагIаш йола орфограммаш лаха а, царца дешаш нийсаязде а, къестаде а хар.

КъамаьлахозагIа а нийсагIа а хургдолаш, цIердешаех а, белгалдешаех а, хандешаех а латта синонимаш, омонимаш, антонимаш къамаьла юкье нийса кхувла хар.

Iомаь пунктограммаш предложенешкара къестае а йовзийта а хар.

Сочиненена чоалхане план оттае хар. Сочиненена лаьрхIа йола материал гул а яь, тема, керттера уйла гойташ, цхьалхаяккха хар. ГIишлон а (класс, ферма, завод...) Iалама а сурт гойташ йола элементаш юкье а

йолаш, ма дарра гойташ, лоацца дувцара хъисапе текст в1ашаг1йолла хар. Шоай текста метта (оформлене) чулоацама говзал лакхъе хар (шоаш 1омаяча материалага хъежжа).

1омадаьчохи кхедаьчохи керттерадар

7-г1а класс чакхйоаккхаш, дешархошта 1омадаьчохи кхедаьчохи ха дезар:

7-ча классе 1омадаь керттера а г1улакха а къамаьла доакьош довзар, нийса къестаде хар.

Масдарийи, причастеи, деепричастеи корчамаш юкъе дола (1омадаьча хоттаргашца ювза) предложенеш синтаксически тахкар.

1—7-чеи классашка 1омаяча материалашца йоаг1аш йола орфограммаш лаха (къесто а), дешай нийсаяздара наькъаш белгалдаха хар.

Причастеи деепричастеи корчамаш запятойшца къестаде хар.

Къамаьл хозаг1а а нийсаг1а а хургдолаш, куцдешаех латтасинонимаш, омонимаш, антонимаш къамаьла юкъе нийса кхувла хар.

Адамий куц-кеп, г1ирс (кийчвалар), къахъегама г1улакхаш дувцаш дола дувцараш яздар, белгалгъяча сюжетах дувцар яздар, дешархой шоай вахарца нийсденнача е цар юкъара-пайданеча балхах лаьца сочинени язъяр.

1омадаьчохи кхетадаьчохи керттерадар

8-г1а класс чакхйоаккхаш, дешархоша 1омадаьчохи кхетадаьчохи ха дезар: цхьанкхийтта дешаш, цхьан оттамеи шин оттамеи предложенеш, ма дарра къамаьл юкъе дола предложенеш тахкар.

Цхьантайпарча маьженашца, чудерзора дешашца, къаьстача маьженашца, юхедилларца, г1адерзарца, юкъе доладаьча дешашца йоаржаяь цхьалхане шин оттамеи цхьан оттамеи предложенеш оттае. Къамаьла юкъе синтаксически синонимаш кхувла хар.

Литературни метта нормаш (бокьонош) лораяр.

8-ча классе 1омаяь пунктограммаш лаха а йоазонашка сецара хъаракаш нийса увттаде а хар.

Цхьантайпара маьженаш, чудерзора дешаш, къаьста маьженаш, юхедиллар, г1адерзар, юкъе доладаь дешаш, ма дарра къамаьл, цитаташ, айдар дешаш юкъе долча предложенешка сецара хъаракаш нийса увттадар.

Доаг1ача, подлежащенеи сказуеменеи юкъе тире йиллар.

5—8-чеи классашка 1омаяь орфограммаш, пунктограмма- ши предложенешка нийса язъе хар, уж хъалаха хар.

Орфограммашца доаг1аш доаца дешаш нийсаязде хар (масала: маьнги, ца1, футтаройна, и. кх. д1.).

Текста стиль къоастае хар. Меттигий, памятникий сурт гойташ йола изложени (дувцара текст) язъе хар.

Меттигах, исторически, культура памятникех лаьца доакьош юкъе а долаш, сага г1улакх, эздий оамалаш гойташ йолча темаех лаьца дувцара кеп а, 1омаяьча литературни произведеней темаех а, литературни турпалхой г1улакхашаи оамалашаи гойташ йола а сочиненеш язъе хар.

1омадаьчохи кхетадаьчохи керттерадар

9-г1а класс чакхйоаккхаш, дешархошта 1омадаьчохи кхетадаьчохи ха дезар:

Чоалханеча предложенешта синтаксически тохкамаш де хар,

Тайп-тайпарча кепара чоалхане предложенеш увтгае а, къамаъла чулоацамга а стилага а хъежжа, синтаксически синонимех пайда эца а хар. Текста тайпа а стиль а къестаде хар.

Литературни метта нормаш лораяр.

8—9-чей классашка Iомаъ пунктограммаш лаха а, йоазошка уж нийса увтгае а, тахка а хар. 5—8-чей классашка Iомаъча орфограммашца дола дешаш нийсаязде а цар яздар а бокъонаш хъаювца а хар.

Историко-литературни темах доклад кийчье а еша а хар. Йоккха йоацача литературно-критически статьяна тезисаш е конспект отгае хар. Публицистически (юкъара — политически) кепара сочинени язъяр.

Сочинена чулоацам а метта говзал а шаъръеш, нийсьеш кхоачашье хар. Орфографически, пунктуационни, грамматически, стилистически гIалаташлаха а нийсде а хар.

V—IX-ча классашка дешархой гIалгIай метта йоазон балхашта мах бара нормаш

ГIалгIай метта, Iалашонашка хъежжа, йоазон балхаштайп-тайпара хила тарлу.

Дешархоша кхоачашдаъча наъна метта йоазон балхашта увтгаеча оценкай нормаша новкъостал дергда, аьнна, хет, наъна мотт хъехара говзал лакхъяккхара а йоазон балхаца лехар цъхан тайпара хилийтара а.

Хъехархо декхарийла ва хIарайоазон балха мах, цун массайола оагIув лоархIаш, хоадабе. Дешархоша даъча йоазон балхашта мах бара чIоагIъяьча нормайх гIо-новкъостал хул хъехархочоа берий говзал лакхье а (йоазоний) мах нийса бе а.

I. V—IX-чей классашка язъеча тахкара диктанташта мах бар

Дешара шера 3-ча четверте, V—IX-чей классашка дешархошта луча диктантй дешай боарам, юкъера лаърхIача, укх тайпара могабаъб:

V-ча класса — 80—90 дош

VI-ча класса — 90—105 дош

VII-ча класса — 105—120 дош

VIII-ча класса — 120—135 дош

IX-ча класса — 135—145 дош

Текст хоржаш а ешаш а хила эшар.

1. Диктанта текст литературни наъна метта язъяь, дешархой кхетаргболаш, хила еза.
2. Тахкара диктант шоллагIча е кхоалагIча урока тIа язйича бакъахъа хургъя.
3. Хъехархочо, сих да луш, текст Iоеша еза, литературни дош алара бокъонаш толха ца еш. Ше из йийша ваълча, дешархой кхеташ доацар къоастаду, бераша кхета ца ду хала дешаш доска тIа дIаязду.

Цул тIехъагIа, хъалхара предложени дIа а йийше, кIеззига сабарду хъехархочо. Дешархоша цу юкъа из предложени дагахъа кердаяккха еза. Хъехархочо, цъха юкъ яълча, из предложени юха а еш, тIаккха бераша дIаязью, и. кх. дI.

Диктанташка орфографически а пунктуационни а гIалаташ къаьст-къаьста белгалду, балха мах бу.

V—IX-чей классашка дешархоша язъяьча диктанта мах беш, хъехархочо пайда эца беа укх нормаех:

1. Диктантах «5» отгаю, нагахъ орфографически гIалат а доацаш, цъханнел совгIа пунктуационни гIалат ца хуле (цIена язъяьча диктантах).

2. «4» оттаю, кхаьннел совгla орфографически а шиннел совгla пунктуационни а глалат ца хуле (е ший орфографически, кхоь пунктуационни глалат хуле)

3. «3» оттаю, 6-нел совгla орфографически а 4-нел совгlaпунктуационни а глалат хуле;

4. «2» оттаю, 10-нел совгlaорфографически а 5-нел» совгlaпунктуационни а глалаташ хуле (е 6 орфографически, 7-нел совгlaпунктуационни).

Дешархочун болх тохкаш, глалат лархla деза, программашка белгалъяьха нийсаяздара бокьонаш толхаеш уж дале.

Оценка оттаеш, ца лоархlаш дус укх тайпара глалаташ:

1. Программашца йоаца е loмаяь йоаца орфографически а пунктуационни абокьонаш толхаеш дола глалаташ. Масала, 5-ча классе дагlача берашта лархlац таьрахьдешаш нийсаяздара бокьонаш толхаеш доалийта глалаташ (уж 6-ча классе loмаю) е дакьилгаш нийсаяздара бокьонаш толхаеш даь глалаташ (уж 7 ча классе loмаю), и. кх. дl.

2. Описка нийсаяздара бокьонашца доагlаш доаца глалат. Масала, «делкье» язде дезача «елкье» яздой и. кх. дl.

3. «Мела хий» ца а яздеш «миэла хий» е «деза цlа» ца а яздеш «диза цlа» яздой (дифтонгашта изь, уо метта цхьалха мукья алап яздар бокьо кьовсаме латташ хиларах), глалат лархlац дешаш, ма lанга хьежжа, доагlаш дола дизза дифтонгаш **изь, уо** яздеш хуле.

4. Цхьадолча цlердешашка лура дожаре чаккхе-**чунна, -чоа**, хотталура дожаре **-чунах, -чох** яздеш хуле. Уж шак- кхе чаккхе гlалгlай метта лелаш я (**дешархочунна, дешархочоа; дешархочунах, дешархочох**; ...).

5. Дешай кьоастам гойташ, цlердешашка йола аффрикаташ «**дже**», «**дз**». Масала **гlаж (гусь) — гlадж (палка), божя (доахан) — бодж (козел), моза (муха) — модз (мед)**, и. кх. дl. яздеш хуле.

Дешархоша деча глалаташта юкьера доккхий а кагий а глалаташ кьесто деза.

Доккхий глалаташ лоархl:

1. Хьалххе loма а яь, чloагla яь, nonагla пайда эцаш йола орфографическии пунктуационни бокьонаш толхаеш дола глалаташ.

2. Хьалххе loма а яь, юха кердаяьха орфографически, пунктуационни бокьонаш толхаеш дола глалаташ, и. кх. дl.

Кагий глалаташ лоархl:

1. Диктант язъеча хана loмаяь чакхъяланза йола бокьонаш толхаеш дола глалаташ.

2. Чoалханеча хандеша (цхьадолча) нийсаяздар, масала: *верзавир е верзавар; яздар е яздыр*, и. кх. дl.

3. Хандеша формашка шекон мукья оазаш язъяра бокьонаш, масала: *латтилга (латталга), уллилга/воагlилга(воагlалга), вагlилга (вагlалга)*, и. кх. дl.

4. Мукьязаозаш **ч, к, хь** кьоастаеча хана, цига **ь** метта **ь** хьарак оттадой, масала: Яхья (Яхья) и, кх. дl

II. Изложене мах бар

Изложенена лаьрхla луш йола текст цхьацца оамал кхееш а (кьахьегама, патриотизма е идейно-эстетически чулоацам болаш, и. кх. дl.) дешархой цун чулоацамах кхетаргболаш, литературни меттаца йоагlаш а хила еза.

Изложенена лаьрхIа йола текст хила еза укх боарамах:

V- ча классе — 100—120 дош

VI- ча классе — 150—200 дош

VII- ча классе — 220—250 дош

VIII- ча классе — 300—350 дош

IX- ча классе — 350—450 дош

Тахкара изложенена лаьрхIа харжа йола текст хьехархочо шозза еш.

Дешархоша язъяча изложеной мах беш, хьехархочо пайда эца беца укх нормаех:

1. **«5» отгаю:**

а) нагахьа санна, уйлаш бувзамца нийса а тема чулоацамца йизза йоагIаш а, нийсача литературни меттаца изложени язъяч яле;

б) изложени язъеш, дешаш хержаш е предложенеш увттаеш кхаьннел совгIа гIалат даьдеце;

в) цхьаннел совгIа орфографически е пунктуационни мара гIалат даьдеце.

2. **«4» отгаю:**

а) нагахьа идейни чулоацам нийса а бале, дувчача гIулакхий керттера моттигаш литературни меттаца йоагIаш а аргIанца нийса язъяч а яле;

б) изложени язъеча хана, дешаш хержаш е предложенеш увттаеш, кхаьннел совгIа гIалат даьдеце;

в) орфографически кхоь, пунктуационни цхьаннел совгIа гIалат даьдеце.

3. **«3» отгаю:**

а) нагахьа санна, чулоацам нийса бийцабале, 2/3 предложени литературни меттаца ца йоагIаш, цхьадола кагий хIмаш нийса ца гойташ йола моттигаш хуле, къамаьла юкъе цхьа гIалат а хуле;

б) дешаш хержаш е предложенеш увттаеш 4-нел совгIа гIалат хуле;

в) ялхнел совгIа орфографическии диънел совгIа пунктуационни гIалат даьдеце.

4. **«2» отгаю:**

а) нагахьа санна, изложене тема нийса яьшха еце, мотт къе, къамаьлаца доккхий гIалаташ долаш, изложени

язъячяле;

б) дешаш хержаш а предложенеш увттаеш а ялхнега кхоачаш гIалаташ даьдале.

в) 14-нега кхоачаш орфографическии пунктуационни гIалаташ хуле, (9-нел тIех доаца орфографически гIалат а лоархIаш).

5. **«1» отгаю:**

а) нагахьа санна, темах кхета йиш йоацаш, изложени язъяч хуле;

б) изложени язъеча хана дешаш хержаш а предложенеш увттаеш а ялхнел совгIа гIалат даьдале;

в) 14-нел совгla орфографически а пунтуационни а гlалат даьдале.

Изложенена ши оценка оттаю: цаl грамматиках, шоллагlъяр литературах.

III. Сочиненей мах бар

Сочиненей темаш программаша хlаракласса белгалъяьххача тайпара я, цул совгla, хlаракласса программай чулоацамга хъежжа, сочинени язъеш, керттера декхараш укх тайпара да:

1. Темах дика кхетар, цун чулоацам кlоарга а нийсача кепара а хъатlаэцар; ший чулоацамга хъежжа, хиннача хlамашта е дайнача (е гуш долча) хlамашта, турпалхой гlулакхашта мах бе а маlан де а хар; чулоацамах керттерадар ларде долаш чlоагlдаь хилар; тема къоастаеш эша материал йоалаяр; юкъара маlан де хар; цитаташ кхувла а уж дlанийсье а хар.

2. Сочинене доакъош шоайбоарамга а, маlанга а, бувзамга а диллача, шоайла цхъана доагlаш хилар.

3. Наьна метта говзамеча гlирсех пайда эцар, нийсача литературни меттаца язъях х

Календарно- тематически план

5- г1а класс

Г1алг1ай мотт

№	Тема	Урока тайпа	Сахьат	Таьрахь	Урока лоарх1ам	Кхоачам	Дошлорг	Ц1аг1ара болх
---	------	-------------	--------	---------	----------------	---------	---------	---------------

1	Г1алг1ай метта лoаттам	Юкъара кердааккхар	1		Шoай уйла хoза, шаъра дешархой хъаала 1oмабар	Сурташ	Наъна мoтт	П.1 ,упр.3
2	Кердааккхар . Шолха алапаш.	Хъалха 1oмадаъ р керд.	1		Шолха алапаш къестаде а уж нийса язде 1oм.	Таблица	хъешаш	П.2 , упр.10
3	Хоадора а къoастора ахъаракаш.	Хъалха 1oм. кердааккхар	1		Къoастора а хоадора а хърак. нийса язде 1oм.	Сурт		П.3, упр.14
4	Къамаъла доакъoш. Ц1ердош.	Керда материал 1oмаяра урок	1		Къамаъ л доакъoш къестаде дешархой 1oмаб.	Таблица		П.4,упр.16
5	Тахкара диктант «Хъунаг1а»	Тохкама болхбар	1		Орфографическ иа пунктуац. а г1алаташ т1а зембаккха деш-хой 1oмабар	Диктанти йгуллам		Кердааккхар
6	Ц1ердешай дожарашца , таърахъашца, клласашцахувцадалар.	Хъалха 1oм.керда тема ювзар	1		Ц1ердешай дожараш, таъра-хъаш , клласаш йовзийтар	Таблицаш		П.5-6,упр.25
7	Белгалдешай легар , цар ц1ердешашцара бувзам.	Хъалха 1oм.керда тема ювзар	1		Белгалдешай ц1ердешашцар абувзам гучабаккхар	Таблица	Къаън а Къона	П.7,упр.39

8	Йовхий ц1ерметтдешаш ц1ердешашта метта увтгадехар.	1омадаь р кердача темацац аювзар	1		Йовхий ц1ерм. ц1ер-та метта увтгаде деш-хой 1омабар	Таблица		П.8,упр.44
---	--	--	---	--	---	---------	--	------------

9	Дешт1ехъенаш и дешхълхенаш и.	1омадаъ р кердача темацац аювзар	1		Дешт1ехъенаш и дешхълхенаш и деш-хой къестеае 1омабар	Таблица		П.9,упр.48
10	ДКЪ/Ш Сочинени язъешкийчо яр.	ДКЪ/Ш	1		Шоай уйла йоазонца хьокха деш.1омабар	Черновика ш		Материа л гулъяр
11	Сочинени «Мишта сала1араз аьхки ?»	ДКЪ/Ш	1		Шоай уйла йоазонца хьокха деш.1омабар			Кердааккха р
12	Цхъанккхийтта дешаш.	Керда тема 1омаяра урок	1		Цхъанккхийтт а-ча дешаех кхетам балар	Таблица карточка ш		П.10, упр.52
13	Предложене тайпаш: дувцареи ,айдареи , хаттареипредложенеш. Сецара хъара- каш предложени кхоачалуча.	Керда тема 1омаяра урок	1		Предложен етайпаш дешархошт адовзийтар	Таблица карточка ш		П.11-12, упр.65
14	Предложене кертера маьженаш : подлежащи ,сказуеми , карардар.	Керда тема 1омаяреи ч1оаг1даре иурок	1		Предложен екертера маьшенаш хъалаха, уж къестеае а 1омабар	Таблица карточка ш	31ок,хьиса пседкъя	П.13,упр.72
15	«Предложене кертера маьженаш» тема ч1оаг1ъяраурок.	Тема ч1оаг1ъяр аурок	1		Предложен екертера маьшенаш хъалаха, уж къестеае а 1омабар	Таблица карточка ш	Х1анз Х1аьт а	П.13,упр.83
16	Тахкара диктант	1омадаър Кердааккха ра урок	1			Диктанти йгуллам		Кердааккха р

17	Г1алаташ т1ара болх бар.Предложене кертерза маьженаш.	Керда тема хьехара урок	1			Таблица карточка ш		П.14,упр.86
18	«Предложене кертерза маьже-наш» яха тема ч1оаг1ъяр.	Керда тема хьехар а 1омадаьчун ц а ювзар а	1			Карточкаш	Къувкъ	П.14,упр.98
19	Яьржаи яржанзеи предложенеш.	Керда тема хьехара урок	1			Таблица		П.15,упр.104
20	ДКЪ/Ш Изложени язъешкийчо яр.	Дувзаденн акъамаьл шаьрдар	1		Дувзаденна къамаьл шаьрдар	Изложени йгуллам		Черновика шт1а болх бар
21	Изложени «Арзии цкнк1оригаши»	Дувзаденн акъамаьл шаьрдар	1		Дувзаденна къамаьл шаьрдар	Изложени йгуллам		Кердааккха р
22	Цхъантайпара маьженаш йола предложенеш, царна юкье сецара хьракаш.	Керда тема хьехара урок	1			Таблица карточка ш		П.16-17 Упр.110
23	Цхъантайпара маьженаштахьалхалатта чудерзора дешаш.	Керда тема хьехара урок	1		Цхъантайпара маьженаштахьалхалаттачашаеш кхетам балар	Таблица карточка ш	Чудерзор адош	П.18,упр.113
24	Т1адерзар.Сецара хьаракашт1адерзар долча предложенешта юкье.	Керда тема хьехар а 1омадаьчун ц а ювзар а	1		Т1адерзар юкье долча предложенешта юкье сецара хьаракаш	Таблица		П.19 Упр.119

25	Чоалхане предложенеш.	Керда тема хьехара урок	1		Чоалхане предложене ш къестае 1омабар	Таблица		П.20,упр.124
----	-----------------------	-------------------------	---	--	---------------------------------------	---------	--	--------------

26	«Чоалхане предложенеш»тема ч1оаг1ъяра урок.	1омадаъ ч1оаг1дар аурок	1		Чоалхане предложенеш къестае 1омабар	Карточкаш		П.20,упр.127
27	Ма дарра къамаъл.	Керда тема хъехара урок	1		Ма дарра къамаъл сецарахъракаш увтгадара бокъонаш ч1оаг1ъяра	Таблица		П.21,упр 129
28	ДКЪ/Ш Сочинени язъешкийчо яр.	Дувзаденна къамаъл шаърдара урок	1		Дувзаденна къамаъл шаърдар			Сочинени язъеш материал гулъяр
29	Сочинени « Дукха деза сонатамашийна сурт» (1анах лаъца).	Дувзаденна къамаъл шаърдара урок	1		Дувзаденна къамаъл шаърдар			Сочинени язъяр
30	Диалог.	Керда тема хъехара урок	1		Диалога кхетам балар а ,сецара хъеракаш увтгаде 1омабар а	Таблица		П.22,шоашка ра диалог оттае
31	Диктант.	Тохкама болхбар	1		Орфографическ и а пунктуационни а г1алаташ тахкадешархой 1омабар	Диктанти йгуллам		Кердааккхар
32	Диктанта анализ яр.	1омадаър кердааккхари ч1оаг1дари урок	1		Г1алаташ тахка дешархой 1омабар			Упр.135

33	Фонетика.Графика. Орфографи.Озаши , алапашиалфавити. Мукъеи мукъазеи оазаш.	Керда тема хъехара урок	1		Озаши алапаши къестаде дешархой 1омабар	Таблица		П.23, 24 упр.148
----	---	-------------------------------	---	--	---	---------	--	---------------------

34	Зовнеи . кьореи ,лака т1ареиоазаш.	Керда тема хьехара урок	1		Зовнеи , кьореи ,лака т1ареи оазаш кьесте Дешархой 1омабар	Таблица		П.25 упр.158
35	Шолха мукъа а мукъаза аалапаш.	Керда тема хьалха 1омадаьчун ца ювзар	1		Шолха мукъа аМмкъаза а алапаш кердадахар	Таблица	Цхьаккха а Ц1аьхха	П.26 ,упр.173
36	Шола мукъаза алапаш юкье доаг1а дешаш нийса яздар.	Керда тема хьалха 1омадаьчун ца ювзар	1		Шола алапашишола шолха алапаши юкье дола яздар	Таблица	Лархх1а Т1аккха баьццар а	П.27,упр.187
37	Алап Й (Йот). Дифтонг ОА.	Керда тема хьалха 1омадаьчун ца ювзар	1		Алап Й кхетам балар ; дифтонгНийса яздара бокьонаш а		Седкь а сийрда	П.28-29,упр.195
38	Й1аьхеи лоацеи оазаш. йовш йола мукъа оаз А ний-са язъяр.	Керда тема хьехара урок	1		Й1аьхеи лоацеиОазаш йовзийтар			П.30-31,упр.205
39	Ч1оаг1а (йиш хоадора) хьарак (Ъ) .Кьоастора Ъ,Ь.	Керда тема хьалха 1омадаьчун ца ювзар	1		Ъ,Ь хьаракш нийса яздара бокьонаш	Таблица карточка ш		П.32,упр.214
40	Диктант « Фонетика яхачатемах».	Тохкама болх	1		Орфографическ и а пунктуационни а г1алаташ тахкадешархой 1омабар	Диктанти йгуллам		Кердадаккхар

41	Г1алаташ т1ара болх бар.Фонетически тохкам бар.	1омадаър кердадаккхара урок	1		Орфографическ и а пунктуационни а г1алаташ тахкадешархой 1омабар	Тетрадаш		Упр.217
----	---	-----------------------------	---	--	--	----------	--	---------

42	Лексика. Лексика , дешай ма1ан.Шоай ма1аных а т1аййча ма1аных а лелашдола дешаш.	Керда тема Хъехара урок	1		Шоай ма1аных а т1аййча ма1аных лелача дешаех кхетам балар			П.34-35 Упр.22 5
43	ДКЪ/Ш Изложени язъешкийчо яр.	Дувзаденна къамаъл шаьрдара урок	1		Дувзаденна къамаъл шаьрдар		Изложени йгуллам	Черновика ш кийчдар
44	Изложени язъяр.	Дувзаденна къамаъл шаьрдара урок	1		Дувзаденна къамаъл шаьрдар		Изложени йгуллам	Кердааккхар
45	Омонимаши , синонимаши ,антонимаши.	Керда тема хъехара урок	1		Омонимахи , синонимахи , антонимахи кхетам балар	Таблица		П.36-37 Упр.23 9
46	Морфологи. Ц1ердеша лоарх1ам.	Керда тема хъехара урок	1		Ц1ердеша грамматическ ибелгалонаш йовзийтар	Таблица	Оршот Шинар а Кхаьра Ера П1аьраска Шоатта К1иранди	П.38,упр.242
47	Доалареи юкъареи ц1ердешаш ,уж нийса яздар.	Керда тема хъехара урок	1		Доалареи юкъареи ц1ердеша х кхетам балар	Таблица		П.39,упр.252
48	Ц1ердешай таьрахъ. Ц1ердешай грамматическиклассаш.	Керда тема хъехара урок	1		Ц1ердешай таьрахашъ ,классаш, дожараш кедадаха	Таблица	Духъара ш Моашарч Химелга шхешт	П.40-41 Упр.26 3

					р			
49	Ц1ердешай дожараш , цархаттараш, ма1анаш.	Керда тема 1омадаьчун ца ювзар	1		Ц1ердеша йдожарий хаттараш и ма1анаш и		Баскилг	П.42-43 Упр.27 5

					довзийтар			
50	Ц1ердешай легарий тайпаш.	Керда тема хъехара урок	1		Ц1ердешай легарий тайпаш довзийтар ,уж къестаде дешархой 1омабар	Таблица	Догам Нийсарх офайтон	П.44-46 Упр.31 7
51	Диктант.	Тахкара болх	1		Орфографическ иа пунктуационни а г1алаташ тахкар	Диктанти йгуллам		Кердадаккха р
52	Г1алаташ т1ара болх. Ц1ердешай легарий тайпаш	Керда тема 1омадаьчун ца ювзар	1		Орфографическ иа пунктуационни а г1алаташ тахкар	Карточкаш		П.44-46 Упр.31 9
53	Ц1ердешай дожарашца нийсаяздара бокъонаш.	Керда тема 1омадаьчун ца ювзар	1		Ц1ердешай легарий тайпаш довзийтар ,уж къестаде дешархой 1омабар	Карточкаш	Раьг1е Ушала шэрз	П.47 Упр.31 9
54	Эрсий меттацара хъаййца ц1ердешаш , уж нийса яздар.	Керда тема хъехара урок	1		Эрсий меттацара хъаййца дешаш нийса язде дешархой 1омабар	Карточкаш	Алкхаш кБов Бекарг Г1иринг Зама шира	П.48,упр.328

55	Ц1ердешаш кхолларанакъаш.	Керда тема хъехара урок	1		Ц1ердешай кхоллара накъаш довзийтар	Карточкаш	Хьурмат Бумбарг готахъази лг	П.49,упр.332
56	Лардаш в1ашаг1ьетташ керда ц1ердешаш хьадар.	Керда тема хъехара урок	1		Лардаш в1ашаг1ьетта ш Керда дешаш хьадара накъаш	Карточкаш		П.50,упр.330

57	Ц1ердешаш нийса яздарабокъонаш.	Керда тема хъехара урок	1		Ц1ердешаш нийса яздара Бокъонаш ч1оаг1ъяр	Карточкаш		П.51,упр347
58	ДКЪ/Ш Сочинени язъешкийчо яр.	Дувзаденна къамаъл шаьрдара урок	1		Дувзаденна къамаъл шаьрдар			Сочинене ш кийчъяр
59	Сочинени язъяр.	Дувзаденна къамаъл шаьрдара урок	1		Дувзаденна къамаъл шаьрдар			Сочинен иязъяр
60	Дацардош ЦА ц1ердешашцанийса яздар.	Керда урок хъехара урок	1		Дацардош Ц1ердешашц аНийса яздара бокъонаш		1илм а 1алаш	П.52.упр.349 предл.оттае
61	Ц1ердеша морфологическитохкам.	Керда тема 1омадаьчун ца ювзар	1		Ц1ердеша граматическ иБелгалонаш кердаяхар		Тушол	П.53,упр.350
62	Диктант.	Тахкара болх	1		Дешархой орфографическ иа пунктуационни а г1алаташ т1а болх бар			Кердааккхар
63	Белгалдеша лоарх1ам, цунц1ердешашцара бувзам.	Керда тема хъехара урок	1		Дешархошта белгалдеша морфологическ ибелгалонаш йовзийтар	Таблица	Аьхинг Б1аьринг	П.55-56 упр.368
64	Мишталли белгалдешаш.	Керда тема хъехара урок	1		Мишталле белгалдеша й белгалонаш йовзийтар	Таблица		П.57.упр.373

65	Относителни белгалдешаш.	Керда тема хъехара урок	1		Относителн и белгалдеша й белгалонаш	Таблица карточка ш		П.58,упр.380
----	-----------------------------	-------------------------------	---	--	--	--------------------------	--	--------------

					йовзийтар			
66	Т1аозара белгалдешаш.	Керда тема хъехара урок	1		Т1аозара белгалдеша йбелгалонаш йовзийтар	Карточкаш		П.59,упр.385
67	Белгалдешаш дожарашца хувцадалар , цар чаккхенаншийса язъяр.	Керда тема 1омадаьчун ца ювзар	1		Белгалдешай дажарий чаккхенаншийсаязъе дешархой 1омабар	Карточкаш		П.60,упр.388
68	Предложене чухъ белгалдешаг1улакх.Эрсий метацара хъаййца белгалдешаш.	Керда тема хъехара 1омадаьчун ца ювзара	1		1омадаьр дешархошца аюха кердадаккхар	Карточкаш		П.61-62 Упр.39 7
69	Диктант.	Тахкара болх	1					

6- гла класс

Глалгай мотт

№	Урока тема	Урока тайпа	Сахьат	Таърахъ	Урока лоарх1ам	Кхоочам	Лоарх1ам	Ц1аг1ара болх
1	Наъна меттах дола дош. Фонетика	Юкъара кердадаккхар	1		Предложен емаъженаш къоастае хара.		Тохкам	§1-2 упр. 2
2	Цъханкхийтта дешаш. Предложене маъженаш.	Хъалха 1омадаър кердадаккхар	1			Таблица карточка ш.		§3-4 упр. 13
3	Яържаи яржанзеи предложенеш. Цъхалхане чоалханеи предложенеш.	Кердадаккхар	1		Предложенен а синтаксическ и тохкам бе хар.		Гуллам Дийша саг	§5-6 упр. 21
4	Диктант.	Тохкама болхбар	1		Керда дешаш хъаду наъкъаш довзийтара.		1азап Эг1а мЭрз	бокъо керд.
5	Г1алаташцара болх. Предложени синтаксически тохкам.	Керда материал 1ома яра урок	1			Дошлорг, таблица, хъокхама пособи.		§7 упр. 23
6	Лексика. 5-ча классе 1омадаър кердадаккхар.	Керд тема хъехар	1			Карточкаш.		§8, упр. 29
7	Г1алг1ай литературни метта лоаттам. Бокъонца г1алг1ай дешаш т1айца дешаш.	Керда тема ювзар.	1		Орфогр. тохкамбара.		Ешап 1илма	§9-10 упр. 38
8	Къаъна дешаши керда дешаши. Даиман цъхана лела дешаш.	Керда тема 1омаери из ч1оаг1яри	1			Изложений асочинений а сборник	Ц1арац1ура ш Ч1оаг1ашка ш Осташ	§11-12 упр. 45

9	Изложени «Найна кулг»	Дувзаденн акъамаъл шаьрдара урок	2	.	Шоай уйла йоозонца хьокха,гойта 1омабара.		1илма 1имаьш к	Прав. керд.
10	Керда дешаш хьадара накъаш.5-ча классе 1омадаьр кердадакхар	Юкъара кердадаккха р	1		Дешхьалхена шйовзийтара бокьонааш		Эбарг Доту в	§13 упр.51

					кердаях.			
11	Дешхълхений язъра бокъонаш. Шийх кхы дош хъахулаш йолалард.	Керда тема 1омаяр	1			Карточкаш		§14-15 упр. 59
12	Керда дешаш хъадеш дола наькъаш. Керда дешаш хъадешйола суффиксаш.	Керда тема 1омаяр	1		Орфогр. теркамбара.		Дегабуа м Дегаг1оз	§16-17 упр. 65
13	Чоалханеи чоалхане лоацдаьдешаши. Морфологи.	1омадаьр ч1оаг1дар а урок	1			Таблица ш книжкаш		§18 упр. 67
14	Диктант.	Йоазув шаьрда р	1		Ц1ердешах кхетам д1ахо дег1абоалабара.		Г1о Дакъ а Фар	10 гаьн ц1иязье
15	Ц1ердош. 5-ча классе 1омадаьркердадаккхар.	Керда тема хъехар	1			Хьокхама пособи		§19 упр. 76
16	Ц1ердешай легараш.	Керда тема хъехар	1		Дешархой ц1ерд. Легараш къоастае хар		Дацардош ца (отрицательная частица)	§ 20, Упр. 90
17	Ц1ердешай керттера суффиксаязъра бокъонаш.	Керда тема хъехар	1			Хьокхама таблицаш, пособи.		§ 21, Упр. 104
18 - 1 9	Сочинени «Са мохк»	Дувзаденна къамаьл шаьрда р	2		Шоай уйла йоазонца хьокха 1омабара.		1ама Хоза Сийрда	Соч. кийчо яр.
20	Дацардош «ца» ц1ердешашцаяздара бокъонаш	Керда тема хъехар	1			Дешархой ц1ерд. Дацардош язде 1омабар.		§22, упр. 106
21	Ц1ердешай морфологическитохкам.	1омадаьр кердадаккхар	1			Таблицаш. Карточка ш.		§23 упр. 108

		а урок						
22	Диктант. Ц1ердош.	Тохкам барурок	1		Орфограми халайола дешаш тахкара		Безам Дика л Совг1ат	Бокъо керд.
23	Белгалдош. 5-ча классе 1омадаър кердадаккхар	Керда тема хъехар	1			Сочинений а, изложений а		§24 упр. 116

					гулам.			
24	Мишталли белгалдешаш.	Керда тема хъехар	1		Ц1ердеша йкхоллама наькъаш довзийтара		Шовзткъа .Дезткъа. Б1аь.	§25, упр. 124
25	Относителни белгалдешаш	Керда тема хъехар	1					§26, упр. 127
26 - 2 7	Изложени «...»	Дувзденна къамаь л шаьрда р	2		Орфографии хала йола дешаш довзитара	Г1айре Кхуркхол г	Хи. Т1ехье.	Оакхарой 10язъе
28	Т1аозара белгалдешаш	Керда тема хъехар	1					§ 27, упр.133
29	Белгалдешай легар.	Керда тема хъехар	1			Таблицаш, карточка ш.		§28, упр. 137
30	Относителни а т1аозара белгалдешаши ц1ердешай доаладожареи.	Керда тема хъехар	1		Ло1амеи лойамзеи белг.Формаш йовзийтара.		Къулба. Къилбасед а.Есар.	§29, упр. 142
31	Белгалдешай суффиксаш	Керда тема хъехар	1			Книжкаш , таблица ш.		§30 упр. 145
32	. Чоалхане мишталли белгалдешаш яздара бокъонаш	Керда тема хъехар	1		Текста чулоацам дег1абоалабар а.		Ешап. Доттаг1а л.	§31, упр. 151
33	Диктант	Йоазув шаьрдар	1					Бокъо керд.
34	Г1алаташцара болх	Йоазув шаьрда р	1		Дешархошт а белгалдеша тохкам ле хара.		Фийл а Васке т	§31, упр. 152
35	Белгалдеша морфологическитохкам.	Керда тема хъехар	1			Белгалдеш ахьокхама таблицаш.		Бокъо керд.

36	Сочинении « ».	Дувзденна	1		Шоай уйла		Соалор	упр. 156
----	----------------	-----------	---	--	-----------	--	--------	----------

- 37		къамаъл шаърдар			йоазонца хьокха хар.		Къаьна Къона	
38	Таьрахьдош. Таьрахьдешах болаюкъара кхетам.	Керда тема хьехар	1			Карточка ш. Сочинене ш т1айола сборник.		§33, упр. 159
39	Массали таьрахьдешаш. Арг1ан таьрахьдешаш.	Керда тема хьехар	1		Таьрахьдош къестаде хара..			§34-35 упр. 165
40	Ло1амеи ло1амзеи таьрахьдешаш. Массалитаьрахьдешай легараш.	Керда тема хьехар	1		Таьрахьдош къестаде хара, х1аьта нийса из яздара бокъонаш йовзийтара.		Х1ара Х1аранен аХ1ама Х1анз	§36-37 упр. 169
41	Арг1ан таьрахьдешай легар. Таьрахьдешай яздара бокъонаш.	Керда тема хьехар	1			Таьрахьдеш ахьокхама таблицаш.		§38-39, упр.181
42	Таьрахьдеша морфологически тохкам. 1омадаър кердадаккхар.	1омадаъ р ч1оаг1да р	1		Таьрахьдош къестаде хара.		Чабакх Чкъаър а	§40 упр. 191
43	Диктант.	Тохкам бар	1			Таьрахьдеш ахьокхама таблицаш.		Бокъо керд.
44	Ц1ерметтдош. Ц1ерметтдешаехбола юкъара кхетам.	Керда тема хьехар	1		Диктантий тохкам бара.		Арг1а Богапхьи д	§42 упр. 196
45	Йовхьий ц1ерметтдешаш.	Керда тема хьехар	1			Таблицаш		§43 упр. 198
46	Т1адерзара ц1ерметтдешаш.	Керда тема хьехар	1		Шоай уйла йоазонца хьокха 1омабара.		Кхолла м Боарам	§44 упр. 204
47 - 4 8	Изложени : «Наьна кулг».	Дувзденн акъамаъл шаърдар	2			Сочинений а изложений агуллам.		Бокъо керд.

49	Т1аозареи, т1аозара- т1адерзареиц1ерметтдешаш.	Керда тема хъехар	1		Ц1ерм. белгалд. ц1ерд. таърахъ.метта увттаде		Фийл а Васке т Толамаш	§45 упр. 212
----	---	-------------------------	---	--	---	--	------------------------------------	--------------

					хара.			
50	Гойтара ц1ерметтдешаш. Хаттара ц1ерметтдешаш.	Керда тема хъехар	1			Ц1ерметтдеша хъокхама таблица ш.		§46-47 упр. 217
51	Къоастама ц1ерметтдешаш. Къоастама ц1ерметтдешаш.	Керда тема хъехар	1		Текста чулоацам дег1абоалабар а		Дак Наж	§48-49 упр. 223
52	Дацара ц1ерметтдешаш кердадаккхара.	Керда тема хъехар	1			Сочинени а,изложени а чулоацам.		§50, упр.225
53	Ц1ерметтдеша морфологическитохкам.	Керда тема хъехар	1		Йоазон теркамбара.		Даъх еЭсти Къахъэсти	§51 упр. 228
54	Диктант. Ц1ерметтдош.	1омадаъ р ч1оаг1да р	1			Карточкаш, таблицаш Г1алг1ай орфографическ исловарь.		Кердадаккхар
55	Хандош. Хандешах бола юкъаракхетам.	Керда тема хъехар из ч1оаг1ае р	1		Орфографи хала йола дешаш тахкара.		Т1оникъ Зама Г1айг1 а	§52, упр. 233
56	Хандеша ханаш.. Хандеша йолаха., йоаг1а ха.	Керда тема хъехар	1			Таблицаш, карточка ш.		§53-55 упр. 239
57	Хандеша яха ха. Кхычунга доалеи цadoалеи хандешаш.	Керда тема хъехар	1		Шоай уйла йоазонца тахка 1омабара.		Дегар1оз Хъаькъа л	§56-57 упр. 251
58	Хандеша соттамаш.	Керда тема хъехар	1			Книжкаш , таблица ш.		§58, упр. 256

59	Хандеша кепаш.	Керда тема хъехар	1		Йоазон теркамбара.		Дувха р Сибат	§59 упр. 260
60	Хандешай спряжени.	Керда тема хъехар	1		1алама хозал гойтара.		Дак Нажа	§60 упр. 265

61	Г1он хандешаши цар спряжени.	Керда тема хъехар	1			Хандеша хъокхама пособи, таблицаш.		§61 упр. 267
62	Чоалхане хандешаш хъахилари царспряжени	Керда тема хъехар	1			Книжкаш , таблицаш.	Т1оаргац , тускар	§62, упр.270
63	Хандешашца дацардешаши (ца,ма), дацара белгалонаши (-ц-, -ац-, -за-) яздар. Предложенечухъ хандеша г1улакх.	Керда тема хъехар	1		Йоазон теркамбара.		Шакъа Дотув Г1орг1а	§63-64, упр.274
64	Хандеша морфологическитохкам. Кердадаккхара.	1омадаър р ч1оаг1да р	1			Карточкаш, таблицаш. Г1алг1ай орфографическ исловарь.		§65, упр. 278
65	Диктант	1омадаър кердадаккхар	1		Орфографии хала йоладешаш тахкара.		Зовзал Рузба	Кердадаккхар
65	Лексика. Дешаш хъадар.	1омадаър кердадаккхар	1			Таблицаш, карточкаш.		§66, Упр. 282
67	Морфологи. Ц1ердош.Белгалдош.	Шера 1омадаърчун тохкам бар	1		Деша оттам, кердадаккхара.		1имаъш к1илма Декхар	20 ц1ердош язде, 10 белгалдош.
68	Таърахъдош. Ц1ерметтдош.	1омадаър кердадаккхар	1			Таърахъдеша хъокхама пособи, карточкаш.		Упр. 299

№	Чулоацам	Сахьат	Таьрахь	Ц1аг1ара болх	Керда дешаш
1	Наьна меттах лаьца	1		§ 65, упр. № 294	Алкхашк я – скворец; б1аьринг я – лесной орех
	Кердадаккхар				
2	Лексика	1		§ 66, упр. № 298	Бус1ехарг я – сыч; к1айдакх я - береза
3	Ц1ердош	1		§ 67, упр. № 301	Масхам да – квас; гуришк – грош (уст.)
4	Белгалдош	1		§ 68, упр. № 304	Алинг да – мак; мук1арло я - признание
5	Хандош	1		§ 69, упр. № 307	Балкъазар я – крот; хьовлашк да – мать-и-маччеха
6	Таьрахьдош	1		§ 70, упр. № 310	Дошохьазилг да – канарейка; з1окар гали я - пеликан
7	Тохкама диктант	1		Упр. № 311	Къахьаэсти я – ясень; ц1окъал я каприз
8	Г1алаташцара болх Ц1ерметдош	1		§ 71, упр. № 314	Баппа да – одуванчик; кхоардам ба - позор
	Масдар				
9	Масдара лоарх1ами цун грамматически белгалонаши	1		§ 72, упр. № 320	Ц1ул – на третий день вперед; ц1умоака – на четвертый день вперед
10	Масдар хьахилар	1		§ 73, упр.	Ц1улц1умоака – на

				№ 323	пятый день вперед
11	Масдарий легар	1		§ 74, упр. 327	Вирб1арз я – мул; г1оттам ба - востание
12	Масдарашца дацардош ца яздар бокъонаш	1		Масдараш юкъе долаш 5-6 предложени оттае	
13	Диктант				
14	Г1алаташцара болх Масдарашца дацардош ца яздар бокъонаш	1		§ 72 - 75, упр. № 330	Дистб1арлелхарг я – попугай; б1аьстинг да - подснежник
14	Масдарашца дацардош ца яздар бокъонаш	1		§ 72 - 75, упр. № 331	Дистб1арлелхарг я – попугай; б1аьстинг да - подснежник
16	Причасте лоарх1ами цун граматически белгалонаши	1		§ 76, упр. № 334	Нач1ал я – талант; куни я – кролик; яьча я - дождливо
17	Причасте ло1амеи ло1амзеи формаши цар хьахилари	1		§ 77, упр. № 339	Кер да – ястреб; зенгал да – купорос (медный)
18	Причастей легар	1		§ 78, упр. № 345	Мосар я – акха газа (серна); хьаг1 я – тур; говзанча ва – мастер, специалист, искусник
19	Причастеш классашца хувцялар	1		§ 79, упр. № 348	Г1окказ ва – пастух; дундал ва - оболтус
20	Предложене юкъе причасте г1улакх	1		§ 80, упр. № 351	Зийболг да – фиалка; к1удилг - я крыжовник
21	Причастей язъара бокъонаш	1		§ 81, упр. № 355	Паякъарг ва – дег1а эсала саг; нал ба - кабан
22	Причастешца дацардош ца яздар бокъонаш	1		§ 82, упр. № 359	Къажкъайг я – сорока; миинг я – ольха; пард да - рысь

23	Причасте корчамах бола кхетам			Д1аязъе кхоккха яхачеи, йолчеи, йоаг1ачеи хана причастеш, уж юкье йолаш пред. отгае		
24	Причасте корчамах бола кхетам	1			§ 83, упр. № 362	Гойтам ба – показатель,

					показание; лилинг да - сирень
25	Причастей сецара хъаракаш	1		§ 84, упр. № 364 (д1ахо)	Къахъайг я – сойка; къоракхокха ба - горлица
26-27	Причасте морфологически тожкам	1 1		§ 85, 5-6 причастена тожкам бе	Гажал ва – невежа; мистадарг да - барбарис
28	Диктант				
29	Г1алаташцара болх Причасте морфологически тожкам				
	Деепричасти				
31	Деепричасте лоарх1ами цун граматически белгалонаш	1		§ 86, упр. № 369	Гурмали да - шелковый платок; лекъ я - перепелка
32	Деепричасти хъахилар	1		§ 87, упр. № 373	Моажолг да – желтая ромашка; поацолг да - ромашка
33	Деепричастеш ханашцеи классашцеи хувцаялар	1		§ 88, упр. № 375	Ферх да – барс, леопард; хъармарг я - харцлер
34	Деепричастеи ло1амзача причастеи яхача хана формаш, цар къоастам	1		§ 89, упр. № 378	Йийхъдаьд лаьтта – удобрить почву
35-36	Изложени	2		Упр. № 379	
37	Деепричастей язъяра бокъонаш	1		§ 90, упр. № 382	Г1абаш я – кандалы, оковы; мецхилг да - стриж
38	Деепричасте корчамах бола кхетам	1		§ 91, упр. № 389	Миха я – тополь;
39	Тожкама диктант	1		Упр. № 392	

40	Г1алаташцара болх. Деепричасте морфологически тожкам	1		§ 92, упр. № 394	Г1адаг1илгаш доала - щекотливый
	Куцдош				
41	Куцдеша лоарх1ами цун грамматически белгалонаши	1		§ 93, упр. № 398	Й1овхараш я – кашель, грипп, насморк; миккхал да - коршун
42-43	Куцдешай разрядаш	2		§ 94, упр. № 400, 406	Солса г1аьле да – тюльпан; г1андг1илг а - таракан
44	Куцдешай дистара лаг1аш	1		§ 95, упр. № 409	Г1алг1аскхе ва – казак; новц1олг да - соловей
45	Куцдешаши	1		§ 95, упр.	Соалор, соалорг да

	белгалдешаши форма цхъатарра йолаш хилар			№ 413	- куница; къаъра къу ва - вор- рецидивист
46-47	Куцдешай яздар бокъонаш	1		§ 96, упр. № 416	Г1армахо ва - крымский татарин; ц1елорг я - пион
48	Диктант				
49	Г1алаташцара болх				
50	Предложене юкъе куцдешай г1улакх	1		§ 97, упр. № 419	Талмач ва - переводчик; сарсал я - тетерев; муш я - вяз (карагач)
51- 52	Куцдешай морфологически тохкам	1		§ 98, упр. № 422	Вета да - лен; селасат да - иволга; моаш я - куропатка
	Дешт1ехье				
53	Дешт1ехьенах бола юкъара кхетам	1		§ 99, упр. № 425	Поп я - чинара (бук); ч1агарк1алг да - ландыш
54	Дешт1ехьений лоарх1ами цар лелара башхалои	1		§ 100, упр. № 427	Истинг ба - г1алг1аша хьалха лелабаъ к1увс; турс я - таволга
55	Кхыча къамаъла доакъоох хьахинна дешт1ехьенаш	1		§ 101, упр. № 429	1индарг1а да - тень; сигалахийкхухъарг я - аист
56	Тохкама диктант			Упр. № 433	
	Хотгаргаш				
57	Хотгаргах бола юкъара кхетам	1		§ 102, упр. № 439	Хъайба я - айва; шапша я - персик; цацхал я - бурундук
58	Хотгаргий тайпаш	1		§ 103, упр. № 443	Тайша - бурый, серовато-бурый (о масти коров)
59	Хотгаргий яздар бокъонаш	1		§ 104, упр. № 447	Даъг1е я - пастбище, выгон; раъг1е я -

60	Тохкама диктант	1		Упр. №450	
61	Г1алаташцара болх Дакъилгах бола юкъара кхетам	1		§ 105, упр. № 453	Даш да – свинец; тушолкотам я – удод; тотакх я - дрофа
62	Дакъилгий тайпаш	1		§ 106, упр. № 455	Къубба я – гробнтца, мавзолей; хъех я - липа
63	Дакъилгий яздара бокъонаш	1		§ 107, упр. № 458	Ц1окълom да – снежный барс; духт1е я понятие
	Айдардош				
64	Айдардеша	1		§ 108, упр.	Ондарг ва –

	лоархлами къамаъла чу цун г1улакхи			№ 465	подросток; овсара – изобильно; оачув да - квасцы
65	Айдардешай яздара бокъонаш	1		§ 109, упр. № 468	Овкъара – пепельный; чхьаг1алкх я - шакал
66	Тахкама диктант	1		1омадаър кердадаккха	
67-68	Г1алаташцара болх 1омадаър кердадаккхар	2		Упр. №476	Г1ашкхеш я – бобы; зиракал да - мудрость

Г1алг1ай грамматика, 8-г1а класс, 2022 – 2023 д. ш.

8–ча классе г1алг1ай метта грамматика программах деррига 68 сахъат да. К1ира шин сахъата лаърх1а ба болх. Тахкара балхашта лаърх1а 5 сахъат да.
Кхоллама балхаш 8 сахъат да. Резерва 2 с.

№	Тема	сахъат	таърах ь	Ц1аг1ара болх	Керда дешаш
1.	Наъна меттах лаъца	1		Упр.№ 3	Жог1ара,пицца
2.	Ц1ердеша лоарх1ам	1		§ 4, упр.№10.	ларбакх(аш)- голенище(уст.)
3.	Белгалдеша лоарх1ам	1		§ 2, упр.№16 .	Тушолкотам, г1ург1аж
4.	Хандеша лоарх1ам	1		§ 3, упр № 23.	сарсал-дрозд; шаъмахо-сириец; шурткъа-ласка
5	Куцдеша лоарх1ам	1		§ 4, упр № 28.	Мисаре- Египет;пард- рысь;симал- смола;илдара- стройный,статный
6	Диктант	1		Кердадаккх	къулг-маслобойка; ног1арт-мелочь,

				а	мелкие деньги
7	Дешай цхъанкхетари предложени Дешай цхъанкхетар хъахилари цун грамматически лоарх Iами	1		§ 5, упр.№35	Борг Iа-каш, къула; гуришк да – грош (уст.)
8	Предложени хъахилари цун грамматически лоарх Iами	1		§ 6, упр.№44	сардаг(аш)- наблюдательное окно башни
9	Цхъанкхийтача дешашкеи предлож дешай бувзам. Бартбар	1		§ 7, упр № 48.	юхь к Iоал(я)- лицемерие; Г Iиринг я - боярышник
10	Урхалдар	1		§ 7, упр.№50	хоамат, комеди; къоахк я – клен; миha я - тополь
11	Г Iатовжар	1		§ 7, упр.№54	Гажал ва – невежа; гурмали да – шелковый платок
12	Предложенешкеи цхъанкхийтача дешашкеи дешай арг Iа	1		§ , упр № 67	<i>Напаг Iа да; го Iтам ба – показатель, показание</i>
13	Ма Iана тохар	1		§ 9, упр 73.	Сурилг-кувшин; фетта- натошак; миинг я– я-ольха
14	Диктант				

16	Галаташцара болх Предложени. Предложене кертера маъженаш	1		§ 10, упр № 84.	Гета- лен; кхазар я – смородина; мухинг я - осина
17	Кхычунга ца йоала предложенеш	1		§ 11, упр № 87.	зIар; кIудилг я – крыжовник; нарк я облепиха
18	Кхычунга йоала предложенеш	1		§ 12, упр № 90.	богапхьид- черепаха; поп я -

					чинара
19	Диктант	1		кердааккха	
20	Подлежаще морфологически форма	1		§ 12, упр № 96.	1 айг1ар-жеребец; хъех я – липа; шапша я – персик; хъайба я - айва
21-22	Карарчун морфологически форма	2		§ 13, упр № 98, 100.	къуркъал(я,я) - грыжа(уст.); фийла- бдительный
23-24	Сказуеме морфологически форма	2		§ 14, упр.№ 108.	Паъкъарг ва – дег1а эсала саг; говзанча – мастер, специалист, искусник
25	Подлежащениеи сказуемениеи юкье тире оттаяра бокъонаш	1		§ 15, упр № 111.	горсинг (да)- з1амига говрг; алинг да-мак; зийболг да - фиалка
26-27	Изложени	2		§ § 10 – 15, упр № 114.	Хаоттам; хъаьрмарг я - харцлер
28	Кхоачам	1		§ 17, упр № 124, 127.	ц1аьскарг(да)- зарница; кхоардам ба – позор; г1оттам ба - востание
29	Диктант	1			
30	Г1алаташцара болх Къоастам	1		§ 19, упр. № 132.	Нач1ал я – талант; г1окказ ва – пастух; дундал ва - оболтус
31	Юхедуллар	1		§ 20, упр №136.	Тоатолгаш; мук1арло я – признание; ц1окъал я - каприз
32	Лоаттам	1		§ 21, упр № 146	ч1иркъе- шепетильный; б1аьстинг да - подснежник
33	Лоаттам	1		§ 21, упр №	ч1иркъе- шепетильный;

				148.	б1аьстинг да - подснежник
34-35	Цхъан отамма предложеней тайпаш	2		§ , § 22, упр № 157, 165,166.	докхорг-пиявка; поал да – гадание; масхам да - квас
36	Йиза йоаца предложенеш	1		§ 23, упр № 172.	дол да; г1ашкхеш я – бобы; зиракал да – мудрость
37	Диктант	1			
38	Предложене цхъантайпарча маьженех бола кхетам	1		§ 24, упр.№ 178.	
41	Предложене цхъантайпарча маьженех бола кхетам	1		§ 24, упр.№ 178.	Ондарг ва – подросток; овсара - изобильно
42	Цхъантайпара долеи доацеи кьоастамаш	1		§ 25, упр № 182.	г1овтал(я)-бешмет; дошохъазилг да - канарейка
43	Предложене цхъантайпарча маьженашцара хоттаргаш	1		§ 26, упр № 187.	Эрш я; оачув да – квасцы; паьшк ба - болтовня
44	Предложене цхъантайпарча маьженашта юкье запятой	1		§ 27, упр № 195.	чачхарг-рябой(в зн. Суц Б1аьринг я – лесной орех
45	Предложене цхъантайпарча маьженашта чудерзора дешаш	1		§ 28, упр № 204.	Къубба я – гробница, мавзолей; цахцал я - бурундук
46	Предложене къаьстача маьженах бола юкьара кхетам	1		§ 29, упр. № 207.	Солса гебаг1а(ба)- созвездие Орла;
47	Къаьста кхоачам	1		§ 30, упр. № 209.	Г1андг1илг я – таракан; г1айраках – точильный камень

48	Къаьста къаоастам	1		§ 31, упр № 211.	Къаьра къу ва – вор – рецидивист; глармахо ва – крымский татарин
49	Диктант	1		§ § 22 – 28, упр № 205.	Чухьегларь(я)- созвездие Малой Медведицы; соалор-куница
50	Къаьста юхедуллар	1		§ 32, упр.№ 213.	Истинг – гларгаша хьалха лелабаь клувс; вета да - лен
51	Къаьста лоаттам	1		§ 33, упр № 215.	бурув(я)- крепость,укреплени е,замок;
52	Кхетайтара предложене маьженаш	1		§34,упр№ 219	говр-ды-алча- маланий синонимаш
53-54	Грамматика бокьонах предложене маьженех ца дувзалуш долча дешай разрядаш	2		§ 35, упр. № 223.	гларп(я)- 1.крепость,обнес ённая стеной гларгласкхе ва - казак
55-56	Гладерзар	1		§ 36, упр № 228.	цлицайоаккхарг- горностаь
57	Юкьедоаладаь дешаш	2		§ 37, упр № 236.	Цирцир- синица
58	Юкьейоалаь предложенеш	1		§ 38, упр № 241.	Дистбларлелхар г - попугай
59	Хлаа, а яха дешаш-предложенеш	1		§ 39, упр. № 243.	Глабаш я – кандалы, оковы; гладагилгаш доала - щекотливый
60	Предложене чу айдардешаш	1		§ 40, упр. № 246.	чхьагларкх- шакал; баппа да – одуванчик

61	Ма дарра къамаъл	1		§ 41, упр № 251.	Воатагар- крокодил; лилинг да – сирень
62	Эрга къамаъл	1		§ 42, упр № 256.	чкъорд – жаворонок; поацолг да - ромашка
63	Ма дарра къамаъл эргача къамаъллага далар	1		§ 43, упр. № 260.	Соалор-куница; п1аьтамат да - роза
64	Диктант	1		§ § 41-43 кердаяха	шаршал-дрозд певчий; Солса – г1аьле да - тюльпан
65-68	Кердааккхар	2		§ 44, упр № 265.	Бирнала ба – носорог; хьовлашк да – мать-и-маччеха

Кхетадайтара каьхат.

9-ча классе г1алг1ай метта грамматика программах деррига 68 сахьат да. К1ира шин сахьата лаьрх1а ба болх. Тахкара балхашта лаьрх1а 6 сахьат. Кхоллама балхаш 10сахьат. Резр 2 сахьат.

8-ча классе 1омадаьр кердааккхара 6 сахьат да. Х1аьта д1ахо болхбу «Синтаксис» яхача разделах а «стилистика» яхача разделах а .Болх бу Оздой И. А. ОздойР.И. редакцех долча учебникаца. Бакьда цу учебника лаьрх1а йола методически кулгал дац. Хьехархочо ший ло1ама лелаю дидактически а хьокхама а материал, иштта ТСО а.

№	Урока тема	Ц1аг1ара болх	Кердадешаш	сахьат	таьрахь
1	Наьна мотт – хьаькъала ганз.	Упр.№270	Мисаре-Египет;пард-рысь.	1	
2	8-ча классе 1омадаьр кердааккхар. Цхьанкхийттача дешашта юкьера бувзам	§ 45, упр.272	Жог1ара,пицца; паьшк ба – болтовня; йий да - пиво	1	
3	Цхьалхане предложени.	§ 46, упр № 275.	ларбакх(аш)- голенище(уст.);сардаг(аш)- наблюдательное окно башни	1	
4	Цхьан оттама предложеней тайпаш	VII Ц1аг1ара болх § 47, упр № 278.	Тушолкотам - удод, ; г1ург1аж - лебедь;	1	
5	Диктант (срез)	1ом. Кердааккха		1	
6	Цхьантайпарча маьженаша чоалхане ерзяь предложенеш	§ 48, упр № 282.	сарсал-дрозд;шаьмахо-сириец; истинг – г1алг1аша хьалхалелабаь к1увс	1	

7	Къабстача маъженаша чоалхане ерзаяь предложенеш.	§ 49, упр № 285	къулг-маслобойка;ног1арт- мелочь,мелкие деньги	1	
8	Грамматика бокъонах предложене маъженашца хула дешаш.	§ 50, упр. № 288	сурилг-кувшин;фетта-натоцак;	1	

9-10	Сочинени.	Д1ахо д1аязье	Борг1а-каш, кьула	2	
11	Чоалханеча предл-ех бола кхетам.	§ 51, упр № 291.	Гета- лен; зенгал да – купорос (медный); даш да - свинец	1	
12	Чоалханеча предложеней керттера тайпаш	§ 52, упр. № 293	<u>напаг1а да</u> ; Ц1ирц1ир- синица	1	
13	Чоалхане-цхьанкхийтгача предложенех бола юкъара кхетам	§ 53 упр № 297.	з1ар; дистб1арлелхарг - попугай	1	
14	Чоалхане-цхьанкхийтгача предложенешта юкъера хоттаргаш	§ 54, упр № 302.	богапхьид-черепаха; г1абаш я – кандалы, оковы	1	
15-16	Чоалхане-цхьанкхийтгача предложенешта юкъе сецара хъаракаш увттадара бокъонаш	§ 55, упр № 308.	1айг1ар-жеребец; шаршал - дрозд певчий	2	
17	Чоалхане-цхьанкхийтгача предложенена тохкам бар.	Упр № 309	къуркъл(я,я) -грыжа(уст.);фийла-бдительный	1	
18	Тохкама диктант.	§ § 51-55 кердаяха		1	
19	Чоалхане-карарча предложенех бола юкъаракхетам.	§ 56, упр № 313	горсинг (да)-з1амига говрг, г1армахо ва – крымский татарин	1	
20	Чоалхане-карарча предложенена юкъера кертереи т1атохеи предложенеш	§ 57, упр № 316.	Хаоттам; Борг1а-каш, кьула <u>напаг1а да</u>	1	
21	Т1атохача предложене кертерча предложенецара грамматически бувзам	§58, упр.№ 319	Бодкерчорг; йийхъдаьд - удобрить почву	1	
22	Т1атохача предложене моттиг	§ 59, упр.№ 323	симал-смола; кхоардамба – позор; мук1арло я - признание	1	
23-24	Изложени	Ло1амера болх		2	
25	Карарчун т1атоха предложенеш.	§ 60, упр № 326	сардаг(да)-наблюдательное окно	1	
26	Кхоачама т1атоха предложенеш.	§ 61, упр № 328.	ц1аьскарг(да)-зарница	1	
27	Тохкама диктант	Упр.№ 342		1	
28	Къоастама т1атоха предложенеш	§ 62, упр. № 332	шурткъа-ласка; чкъорд - жаворонок	1	
29	Лоаттама т1атоха предложенеш	§ 63, упр. № 334	илдара-стройный, статный	1	

30	Дара куца т1атоха предложенеш.	§ 64, упр № 338	тоатолгаш	1	
31	Хана т1атоха предложенеш.	§65, упр.№ 341	Чухьег1аьр(я)-созвездие Малой Медведицы	1	
32	Дагалоацама т1атоха предложенеш	§ 66, упр № 344.	ч1иркье-шепетильный	1	
33	Бахьана т1атоха предложенеш.	§ 67 упр № 348	ферх-барс; гурмали да – шелковый платок	1	
34	Хулачун т1атоха предложенеш.	§ 68, упр № 352.	бозбуачал(да,да)-фокус-во,гипноз,колдовство	1	
35	Бехкама т1атоха предложенеш.	§ 69, упр № 356	ферх-барс; гурмали да – шелковый платок	1	
36	Духьалара т1атоха предложенеш	§ 70, упр. № 360	Зиг, тол; ц1ицайоаккхарг-горностай	1	
37	Боарама т1атоха предложенеш	§ 71, упр. № 363	Масхам да – квас; гойтамба – показатель, показание	1	
38-39	Массехк т1атохача предложеней кертерчунцара бувзам.	§ 72, упр № 365.	дол да; чхьаг1алкх-шакал	2	
40-41	Массехк т1атоха предложени шийца йолча чоалхане-карарча предложене чу сецара хьаракаш.	§ 73, упр № 369.	г1овтал(я)-бешмет; к1удилг я - крыжовник	2	
42-43	Цхьанкхийттеи карареи предложенеш юкье йола чоалхане предложенеш.	§ 74, упр № 372	эрш я; берцанкхокха-снегирь; г1оттам ба - востание	2	
44	Диктант	Бокьонаш кердаяха		1	
45	Чоалхане – карарча предложенена тохкам бар.	Кхаь пред.тохкамбе	г1ап(я)-1.крепость,обнесённая стеной	1	
46-47	Хоттаргаш доацача чоалханеча предложенех бола кхетам	§ 75, упр. № 374, 376	соалор-куница	2	
48-49	Хоттаргаш доацача чоалхане предл-ешта юкье сецара хьаракаш	§ 76, упр № 379. «Садаь-нана» дувцар в1ашаг1..	чачхарг-рябой(в зн. суц	2	
51	Хоттаргаш доацачачоалханеча предложенена тохкам бар	§ § 75-76, упр №380.	Г1а; чхьаг1алкх-шакал	1	

52-53	Кердадакхар.	§ § 75 - 76. Упр № 378	;Солса гебаг1а(ба)-созвездие Орла.	1	
53	Тохкама диктант	Предложенешоттае		1	
54	Мотт а цун ма1ан а. Метта 1илман доакъош а цар ма1анаш а.	§ 77, упр № 384.	бурув(я)-крепость,укрепление,замок;	1	
55	Литературни метта стилаш а художественни литературни мотт а.	§ 78, упр № 387.	говр-ды-алча-ма1аний синонимаш	1	
56	Синонимика-стилистика бух ба	§ 79, упр. № 391	Бодкерчорг; цизт1олг(я,я)-клоп (уст.);	1	
57-58	Изложени	кердадакха		2	
50-60	Къамаъла култура а метта художественни башхалонаш	§ 80, упр № 393, 395.	Кхизг, докхорг-пиявка; хъаърмаргя - харцлер	2	
61-62	Сецара хъаракаш увтгадара бокъонаш кердаяхар	§ 81, упр № 397, 399.	(жалкъорг (я, я) -щур (птица)	2	
63	Тохкама диктант " . "	4-5 дешаантонимашдо аладе.		1	
64	1омадаър кердадакхар. Къамаъла доакъош	з1амига соч. язъеукх темах : "Кхашкарабалхаш"	Г1окказ ва – пастух; паъкъаргва – дег1а эсала саг; дундалва – оболтус	1	
65	Предложене кертереи кертерзеи маъженаш	§ 81, упр № 402.	цизт1олг(я,я)-клоп (уст.);	1	
66	Цхъалханеи чоалханеи предложенеш	§ 81, упр. № 407.	берцанкхокха-снегирь;чкърд - жаворонок	1	
67	Предложенешта синтаксически тохкам бар	Тайп-тайпарчакхаъпредл ож. тохкамбе		1	
68	Чудерзора урок				

